

 PÕLLUMAJANDUSUURINGUTE KESKUS
AGRICULTURAL RESEARCH CENTRE

Mitmeaastase taimestikuga rohumaa ribad

Eneli Viik
eneli.viik@pmk.agri.ee

Põllumajandusministeerium, 23. mai 2012

 PÕLLUMAJANDUSUURINGUTE KESKUS
AGRICULTURAL RESEARCH CENTRE

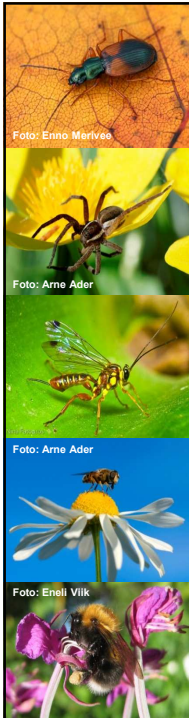
KSM põhitegevuse ning põhi- ja lisategevuse nõue

Sõidukite liiklemiseks avalikult kasutatava teega piirneva majandusüksuse toetusõigusliku maa ääres, mis on suurem kui 20 hektarit ja kus taotluse esitamise aastal kasvatatakse põllukultuuri või maa ääres, mida hoitakse mustkesas, peab olema **2-5 meetri laiune** mitmeaastase taimestikuga rohumaa riba, kraav, kiviaed või muu maastikuelement.

Mitmeaastase taimestikuga rohumaa ribade tähtsus kasulikele putukatele

Põldude ümber paiknevad looduslikud alad pakuvad elu- ja toitumispaiku:

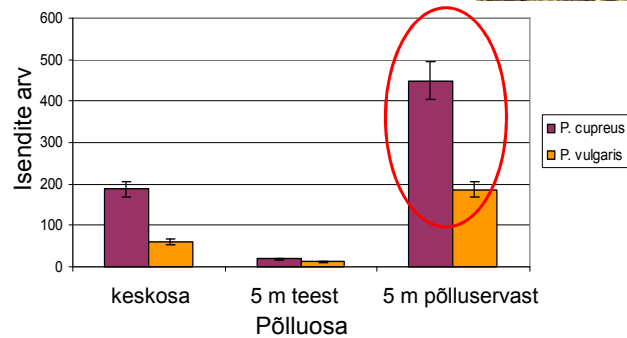
- Kahjurputukate looduslikele vaenlastele, kes arvukalt esinedes võivad hävitada kuni 95% kahjurputukatest!
 - Looduslike vaenlaste poolt pakutava kahjuritõrje väärtuseks on hinnatud 73 miljardit eurot aastas (Pimentel *et al.*, 1997)
- Looduslikele tolmeldajatele (sh kimalastele), kes on tolmeldamist vajavate kultuuride jaoks olulise tähtsusega!
 - Putuktolmeldamise majanduslik väärtus on Euroopas 2005.a seisuga hinnatud 22 miljardile eurole a., maailmas aga 153 miljardile eurole a. (Gallai *et al.*, 2009)

Mitmekesised põlluservad soodustavad kahjurputukate looduslike vaenlasi – jooksiklasi

Kraaviääred, põldude vaheribad ja laiema teeservad põldude ääres on jooksiklaste kui röövtoiduliste putukate arenemise soodustamiseks äärmiselt olulised.

Dominantsete jooksiklaste arv püünise kohta Puki talu talirapsi mahepõllu erinevates põlluosades aastal 2000 (Tarang *et al.*, 2002)

Liigirikaste õistaimedega äärealade tähtsus putukatele

- Parasitoidide valmikud toituvad enne munemist nektarist ja õietolmust
- Põlluservades kasvavad õistaimed on oluliseks toiduallikaks tolmeldajatele (nii meemesilastele kui ka looduslikele mesilastele) ajal, mil põldudel õitsvaid kultuurtaimi ei leidu – tolmeldajad vajavad toidubaasi varakevadest sügiseni!
- Nektar ja õietolm mitmetele teistele organismidele (nt liblikad)

Põlluservad pakuvad niiduliikidele alternatiivset elupaika

- Vältida herbitsiidide ja väetiste sattumist põlluserva (Aavik, 2009):

- Aitab parandada põlluserva kasvukohatingimusi
- Muidu on soositud häiringuid taluvad taimeliigid, mis levivad ka põldudel

- Põlluserva laius (Aavik, Liira, 2009):
 - Põlluserv peaks olema vähemalt 3 m lai, et tagada sobivad tingimused niidukoosluste liikide jaoks
 - Alla 2 m põlluribadel levivad tavalised umbrohud nagu põldudelgi
- Põlluserva kvaliteedi loob õige hooldamine
- Kui taimestik on mitmekesine, loob see mitmekesise elukeskkonna ja toidubaasi ka teistele organismidele

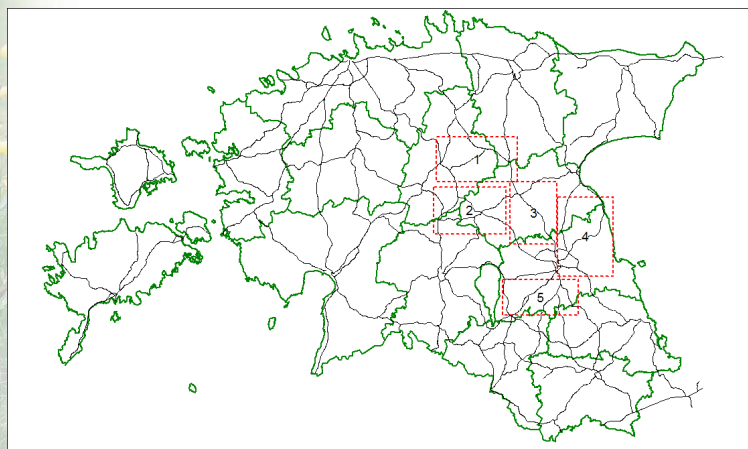
Mitmeaastase taimestikuga rohumaa ribade taimestiku seire eesmärk

Uuringu eesmärgiks on jälgida toetusaluste rohumaa ribade taimestikku, et hinnata taimestiku muutusi aja jooksul ja nende panust loodusliku või looduslähedase taimkatte olemasollu.

Seirealad valiti Kesk- ja Kagu-Eestisse

Viis alampiirkonda: 1) Koeru, 2) Põltsamaa, 3) Palamuse, 4) Vara ja 5) Elva

Rohumaa ribasid eristati järgmist tunnuste põhjal:

- Rajamistüüp
 - Külvatud rohumaa ribad
 - Laienev, sööti jäetud rohumaa ribad
 - 'Muu' – riba ei kuulunud üheselt mõistetavalt kummassegi eelmisse gruppi
- Toetüstüüp:
 - KSM-P
 - KSM-L
 - KSM-M
- Rohumaa riba kõrval asuva teetüübi ja teetammi olemasolu

Seiratavate servaribade arv erinevate tunnuste põhjal

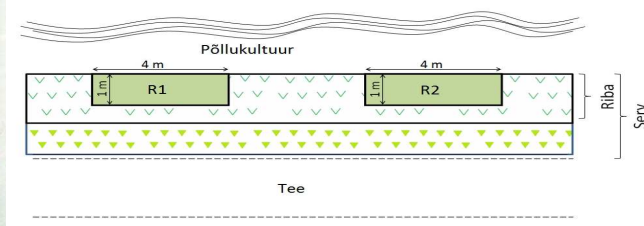
Kokku kontrolliti välitööde käigus 220 rohumaa riba, millest seirevõrgustikku lülitati 87 ja välja jäeti 133

Tunnus	Klassifikaatori väärtus	Servade arv	KSM-P	KSM-L	KSM-M
Piirkond	Koeru	12	6	6	
Piirkond	Põltsamaa	13	3	10	
Piirkond	Palamuse	16	6	8	2
Piirkond	Vara	26	6	7	13
Piirkond	Elva	20	5	7	8
Servariba rajamistüüp	Külv	40	11	15	14
Servariba rajamistüüp	Sööt	34	9	19	6
Servariba rajamistüüp	Muu	13	6	4	3
Riba kõrval asuva tee tüüp	Kruus	63	21	28	14
Riba kõrval asuva tee tüüp	Asfalt	24	5	10	9
Teetammi olemasolu	Tasapinnaline	60	19	28	13
Teetammi olemasolu	Teetammiga	27	7	10	10
SEIRATAVATE SERVARIBADE ARV KOKKU		87	26	38	23

PÕLLUMAJANDUSUURINGUTE KESKUS
AGRICULTURAL RESEARCH CENTRE

Metoodika

- Seire läbiviija: Tartu Ülikool
- Igas servas kaks 4 m pikkust ja 1 m laiust lõiku:
 - Registreeriti kõik soontaimeliigid
 - Hinnati iga liigi proportsionaalset osakaalu 5-pallilises skaalajas

- Liikide arvu vaadeldi mitmel tasandil:

▪ Liikide üldarv	▪ Püsikute liikide arv
▪ Ohtrate liikide arv	▪ Graminoidide (heintaimed ja tarnad) liikide arv
▪ Ohtrate püsikute liikide arv	▪ Muude rohundite liikide arv
▪ 1-2-aastaste liikide arv	

PÕLLUMAJANDUSUURINGUTE KESKUS
AGRICULTURAL RESEARCH CENTRE

PÕLLUMAJANDUSUURINGUTE KESKUS
AGRICULTURAL RESEARCH CENTRE

Esmased tulemused

- Rohumaa ribad sisaldasid palju selliseid liike, mis kasvavad tugeva inimõjuga paikades; poollooduslike niitude kasvukohanõudlikke liike sagedaste liikide seas ei esinenud
- Taimede liigilise koosseisu erinevus oli eri tüüpi rohumaa ribadega väga väike
 - suurim eristuvus esines rajamistüübiti: osade külvatud servade taimkatte koosseis eristus sööti jäetud servadest
- Kriteeriumile, et rohumaa riba koosneks vähemalt kolmest ohtrast liigist, mille seas oleks mitmeaastastena nii graminoidide kui ka rohundeid, vastas 72% kirjeldatud ribadest
- Kriteeriumile vastav rohumaa ribade osakaal oli:
 - külvatud ja segatüüpi servades oluliselt kõrgem kui sööti jäetud servades
 - KSM-M servades kõrgem kui KSM-P servades (erinevus oli piiripealselt mitteoluline)

PÕLLUMAJANDUSUURINGUTE KESKUS
AGRICULTURAL RESEARCH CENTRE

Tähelepanekud – raskused nõuetest arusaamisega

- Endiselt tekitab küsimusi:
 - Mis juhul rohumaa riba tuleb rajada (mille kohta käib 20 ha)
 - 5-aastane riba säilitamise kohustus
 - Mis juhul saab ribale toetust taotleda
 - Mida tähendab taotlusel veerg 'rohumaa riba'
- Seirevalimi moodustamise käigus tuvastati suur arv toetuse saamise kriteeriumitele mittevastavaid rohumaa ribasid:
 - Servas domineerisid puud-põõsad või võõrliigid
 - Mõned rohumaa ribad olid küntud
 - Osad toetusosalused rohumaa ribad ei saanud asuda haritavaal maal ehk asuda PRIA põllumassiividel (nt paiknesid kõrgemal teetammil) ehk olla toetusõiguslikud

Tähelepanekuid ja järeldusi

- Paljud tootjad arvavad, et rohumaa ribade nõue ei ole Eestis vajalik; kuid leidis ka vastupidiseid arvamusi
- Mõned servad olid erinevatel põhjustel hävinud või tugevalt kahjustatud (nt talvise lumelükkamise käigus, kraavi rajamine)
- Oluline on ribasid säilitada ka pärast 5-aastase kohustusperioodi lõppu – püsitaimestikuga kooslus areneb välja pikema aja jooksul
- Ribade rajamine on tootjatele uus kogemus, mida tehakse sageli vaid nõude pärast – vaja tõsta teadlikkust ribade õigest hooldamisest, et tagada ribade kvaliteet

Mõned soovitused ribade elupaigakvaliteedi tõstmiseks

- Vältida liiga tihedat külvi, külv võiks olla traditsiooniliselt rohumaa külvist hõredam
- Külviliikide valikut segudes peaks suurendama ja kõrgema idanemisvõimega liikide proportsiooni segus vähendama, et need liiga domineerima ei hakkaks
- Sööti jätmise ei taga kiiret püsikute sisselevi, võimalikuks põhjuseks naaberalade liiga varajane niitmine ja rohumaa ribade asumine suurte põllumassiivide ääres, kus mitmeaastaste taimeliikide sisselevi võimalus on väike. Sellepärast peaks võimaluse korral naabruuses olevaid või külgnevaid püsitaimestikuga maastikuelemente (teede servad, väikesed rohumaafragmendid, metsaservad) rohumaa riba rajamisjärgsetel aastatel hiljem niitma
- Niitmine oli kohati liiga madal, mis ei võimalda püsik-rohundite taastumist niitmise järel – optimaalne niitmiskõrgus on sarnaselt looduslike rohumaaade hooldamise põhimõtetega ~10 cm

Täna tähelepanu eest!

